

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

АКИМОВИЧ Анна Сергіївна

**Митний контроль: фіскальні пріоритети та правове
регулювання в Україні**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма – Митна справа

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ФМСзм-21
А.С. Акимович

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, Є.П. Бондаренко

ТЕРНОПІЛЬ - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ Й НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ	
МИТНОГО КОНТРОЛЮ.....	6
1.1. Теоретико-організаційні аспекти митного контролю.....	6
1.2. Інституційно-правові домінанти забезпечення митного контролю в Україні.....	12
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЗМ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	
В КОНТЕКСТІ АКУМУЛЮВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВИ.....	20
2.1. Моніторинг показників діяльності митних інституцій в процесі виконання фіскальних і контролюючих завдань.....	20
2.2. Дієвість митного контролю в сфері протидії митним ризикам і правопорушенням.....	28
РОЗДІЛ 3. ФІСКАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МИТНОГО	
КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО	
ДОСВІДУ.....	36
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	48

ВСТУП

Актуальність теми. Митні органи в багатьох країнах характеризуються поєднанням, здавалося б, суперечливих ролей: адміністрування податків на торгівлю, а також сприяння торгівлі та міжнародному бізнесу через стандартизовані процедури та певні спрощення. З часом до цих двох функціональних обов'язків додався третій аспект: захист суспільства від незаконної торгівлі, безвідповідального бізнесу та небезпечних продуктів. Мова йде про контрабанду товарів та послуг, через що держава недоотримує фінансові ресурси до бюджету, а також зазнає впливу на соціальний розвиток.

Митний контроль є дуже складною правовою детермінантою, яка наповнюється новими правовими категоріями. Наприклад, це оновлена потужна складова митного контролю – попередній документальний контроль, який включає такі структурні елементи, як заходи офіційного контролю, візуальний огляд і відповідний правовий механізм «єдиного вікна», або запровадження нової форми митного контролю, як пост-митний контроль, або періодична модернізація (цифровізація) контрольних процедур. Відзначимо, що вибірковість і мінімізація є основними принципами митного контролю. Так би мовити, це дві сторони однієї медалі. Вибір успішних та ефективних митних формальностей, зосереджених на об'єкті митного контролю (митне оформлення ризикових товарів), та обмеження лише тими формами митного контролю, які якраз достатні та необхідні для забезпечення дотримання митного законодавства України. Дотримання цих принципів митного контролю, здається, гарантує застосування ризик-орієнтованого підходу до митної справи в Україні, оскільки ці принципи пов'язані з таким методом митного контролю, як управління ризиками на митниці України.

Відзначимо, що митні інституції в Україні та зарубіжних країнах сконцентровані на виконанні таких основних функцій як контрольна та фіскальна, інші функції можна вважати похідними від цих двох базисів. В сучасних умовах протидії ризикам воєнного часу органи Державної митної

служби України мають використовувати комплексний управлінський підхід в організації та здійсненні митного контролю з урахуванням модерних трендів митної політики зарубіжних країн та з метою протидії митним правопорушенням і, водночас, акумулюванню бюджетних ресурсів.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних, нормативно-правових, практичних детермінант митного контролю та управління митними ризиками задля формування орієнтирів протидії митним правопорушенням та контрабандним явищам з метою нарощування фінансового потенціалу Державного бюджету України.

Для досягнення мети дослідження було поставлено та вирішено **наступні завдання** теоретичного, методичного та практичного характеру:

- обґрунтувати теоретичні й нормативно-правові засади здійснення митного контролю в сучасних умовах;
- дослідити практичні аспекти реалізації митного контролю в контексті акумулювання фінансових ресурсів держави;
- систематизувати фіскальні пріоритети розвитку митного контролю в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду в контексті Євроінтеграції.

Об’єктом дослідження є митна політика держави.

Предметом дослідження є інституційно-правові засади здійснення митного контролю в контексті мінімізації фіскальних ризиків.

Інформаційною основою дослідження є посібники, монографії, статті та інші наукові праці, які присвячені розгляду проблематики митного контролю, митного оформлення та управління митними ризиками, а також статистичні дані Державної митної служби України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що отримані висновки та пропозиції за результатами кваліфікаційної роботи можуть бути враховані органами Державної митної служби України під час

виконання фіскальних та контрольних функцій, управління митними ризиками, протидії митним правопорушенням та контрабандним явищам.

Апробація результатів дослідження. Основні результати та висновки, отримані в ході проведеного дослідження були апробовані на науково-практичних заходах кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету у 2024 році.

Обсяг і структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, основної частини (3 розділи), висновків, а також літературних джерел. Загальний обсяг випускної кваліфікаційної роботи складає 53 сторінки, зокрема – 7 рисунків та 3 таблиці, а також налічує 59 найменувань списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ Й НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

1.1. Теоретико-організаційні аспекти митного контролю

Митний контроль – це процес, під час якого митні органи здійснюють огляд, моніторинг та перевіряють транспортні засоби, що ввозяться та вивозяться, товари, особисті речі, а також пошту та посилки відповідно до норм і правил, щоб забезпечити виконання національних законодавчих актів щодо в'їзду та виїзду транспортних засобів, товарів, особистих речей, а також поштових відправлень і посилок шляхом прийняття декларацій, перевірки документів, з використанням відповідних систем і процедур управління.

У законодавстві Європейського Союзу митний контроль визначається як конкретні дії, що виконуються митними органами з метою забезпечення дотримання митного законодавства та іншого законодавства, що регулює в'їзд, виїзд, транзит, переміщення, зберігання та кінцеве використання товарів, що переміщуються між митною територією ЄС та країнами або територіями за межами цієї території, а також наявність і переміщення в межах митної території ЄС товарів, що не належать до ЄС і товарів, призначених для кінцевого використання країнами членами європейського об'єднання [1].

Митний контроль (окрім вибіркового перевірок) базується на аналізі ризиків, в цьому сенсі він використовує методи електронної обробки даних і здійснюється в контексті системи управління ризиками, також враховуючи, що ефективний цілеспрямований контроль допомагає уникнути непотрібних затримок у законному перевезенні товарів.

В цілому, митний контроль необхідний для захисту кожного громадянина і суспільства в цілому від незаконного ввезення наркотичних речовин, зброї, бракованих товарів, небезпечних (хімічних, отруйних тощо)

речовин і матеріалів, а також для збереження навколишнього середовища та культурної спадщини.

Митний контроль – це «один із видів фінансового контролю діяльності суб'єктів господарювання, що ввозять, вивозять, здійснюють транзит, передають, зберігають і використовують товари, що переміщуються між митними територіями» [2, с. 104]. У Митному кодексі ЄС чітко задекларовано: «митний контроль – певні дії митних органів з метою забезпечення правильного застосування митного та іншого законодавства, що регулює ввезення, вивезення, транзит, передачу, зберігання і кінцеве використання товарів, що переміщуються між митною територією Співтовариства та іншими територіями, та наявність і пересування в межах митної території товарів, що не походять з Співтовариства, та товарів, поміщених під режим випуску для внутрішнього споживання» [3].

Ключовим напрямком здійснення дієвого митного контролю як важливої фінансової детермінанти митної політики держави з точки зору Г. Стирнік та Я. Базилук є: «детінізація та легалізація ЗЕД в Україні, орієнтовані на збільшення привабливості добросовісної та прозорої зовнішньоекономічної діяльності через скорочення часових, бюрократичних, матеріальних та технологічних витрат суб'єктів ЗЕД при перетині вантажами кордону України з одночасним посилення санкцій й відповідальності за недобросовісні дії та зловживання» [4].

Згідно з постулатами Митного кодексу України (МКУ): «митний контроль – це комплекс заходів, які здійснюються митними органами для здійснення мінімуму митних процедур з метою забезпечення відповідності митному законодавству» [5].

Для забезпечення дотримання митного законодавства та запобігання шахрайству митна служба застосовує різноманітні процедури та інструменти митного контролю. Митна служба може здійснювати будь-який митний контроль, який вважає за необхідне.

Митний контроль може, зокрема, включати перевірку товарів, взяття зразків, перевірку точності та повноти інформації, наданої в декларації чи повідомленні, а також наявність, автентичність, точність та дійсність документів, перевірку бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання та інший облік, огляд транспортних засобів, огляд багажу та інших вантажів, що перевозяться особами або на них, проведення службових розслідувань та інші подібні дії.

Митний контроль товарів здійснюється у спеціально відведених для цього місцях і в години, визначені митним органом.

На прохання декларанта митна служба погоджує проведення митного контролю в інших місцях і в години, ніж зазначені вище. При цьому всі витрати, пов'язані з такою дією, несе декларант [6].

Згідно з «Міжнародною конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур» [7], митна політика та митний контроль мають здійснюватися на базі чітких принципів (рис. 1.1), неухильне дотримання яких слугуватиме чітким базисом та запорукою ефективної реалізації контрольних дій митними інституціями.

Рис. 1.1. Представлення принципів митної політики та митного контролю згідно з Кіотською конвенцією [8]

Відзначимо, що О. Федотов згрупував принципи митного контролю наступним чином: «верховенство права; законність і верховенство митного закону; захист економічних і політичних інтересів держави; збалансованість інтересів держави, фізичних і юридичних осіб – принцип справедливості; недопустимість подвійного оподаткування; однаковість митних режимів; єдність регулювання митних відносин, стабільність митного законодавства; додержання митними органами (посадовими особами) прав юридичних і фізичних осіб і відповідальність їх за незаконні рішення та дії; гласність» [9, с. 14].

З іншої сторони, В. Мушенок та В. Тімашов до базових принципів митного контролю, цілком логічно відносять такі: «законність, демократизм, повномасштабне і чітке митне регулювання, забезпечення ефективності митно-правових засобів митного контролю, врахування досвіду міжнародно-правового співробітництва та регламентування в галузі митної справи, відповідальність митного органу перед державою і підконтрольною структурою, субординація у службових відносинах, плановість, систематичність, професіоналізм, об'єктивність, тягар збирання доказів, неупередженість, гласність і прозорість, взаємодія контролюючих органів між собою і з правоохоронними органами, допомога підконтрольному об'єкту, ризик, менеджмент» [10, с. 103].

Також доцільно погодитися з точкою зору О. Соколенко, яка доволі влучно згенерувала основні принципи реалізації митного контролю з урахуванням низки опрацьованих приписів законодавства і літературних джерел: загальні та спеціальні принципи. В контексті зазначеного: «до основних загальних слід віднести такі принципи митного контролю, як: законності, системності, систематичності, дієвості, гласності та ін. До основних спеціальних належать принципи: вибіркової, мінімізації митних процедур, безперервності, запобігання корупційним ризикам при здійсненні митного контролю, професійна компетентність посадових осіб митних

органів; професійна етика і культура поведінки посадових осіб митних органів під час проведення митного контролю тощо» [11, с. 814].

Однак з-поміж них доречно виокремити найпріоритетніші, зокрема мова йде про наступні: принцип законності митного контролю, ми переконані, що дотримання законодавчих норм – це безумовна обов’язкова умова функціонування митних органів в ракурсі забезпечення економічної безпеки держави. Водночас, вимога дотримання принципу законності при реалізації митного контролю товарів, які переміщуються через державний кордон, стосується всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності, а саме митних органів та їхніх структурних підрозділів, і фізичних й юридичних осіб – суб’єктів підприємництва, митних правовідносин при такому переміщенні.

На наш погляд, дотримання принципів митного контролю суттєво зменшить прояви митних ризиків у різних сферах.

В українській практиці дієве використання системи управління ризиками в митній справі komponується за рахунок наступних логічних етапів:

1. «Установлення контексту. Ідентифікація учасників ЗЕД шляхом обробки інформації про імпортовані товари з урахуванням величини їх оподаткування та паралельний аналіз даних щодо відповідної галузі, а також огляд державної політики у цій сфері з метою визначення подальшого методу контролю.
2. Установлення критеріїв ризику. Найбільш важливі критерії ризику – загроза людському життю, величина оподаткування, можливі несвоєчасні виконання обов’язків по зовнішньоекономічних контрактах.
3. Аналіз ризику. Оцінка ймовірності настання несприятливої події та кількісний аналіз можливої шкоди.
4. Визначення рейтингової шкали ризиків. Ранжування збитків відповідно до ймовірності настання та важкості збитків, оперативне прийняття рішення щодо мінімізації впливу ризику.
5. Прийняття рішення щодо ризику.

6. Моніторинг і аналіз результатів» [13, с. 35].

У табл. 1.1 наведено систематизацію та класифікацію факторів та джерел ризику в діяльності митних служб. Управління ризиками означає систематичну ідентифікацію ризиків, у тому числі шляхом вибіркового перевірок, і впровадження всіх необхідних заходів для обмеження впливу ризиків ЄС [14].

Таблиця 1.1

Середовище факторів і джерел митних ризиків

Полярність	Фактори	Джерела
Зовнішні фактори	Суб'єкти ЗЕД діяльність	повнота сплати митних платежів;
		достовірність відомостей у Декларації;
		існування на ринку;
		маршрут з транспортними документами.
	Характеристика товару (вантаж)	цінові показники товару;
		кількість і вага;
		митний режим розміщення товарів;
		нерегулярність вантажопотоку.
	Митне законодавство	спірні положення окремих законодавчих актів;
		нестабільність митного законодавства;
		неузгодженість національного митного законодавства з міжнародними нормами і стандартами.
Внутрішні фактори	Працівники митниці	рівень кваліфікації;
		професійні помилки;
		Мотиваційні чинники.
	Інформаційно-технічна підтримка	рівень забезпечення митної діагностики;
		надійність функціонування інформаційної та технічної системи;
	Технології митного контролю	порядок виконання митних формальностей;
		система управління ризиками;
	Взаємодія митних органів з правоохоронними органами	митний пост-аудит.

Джерело: побудовано на основі [12, 13, 14]

Таким чином, у системі управління митними ризиками необхідно застосовувати сучасні технології для розробки аналітичних планів «реагування» на момент виявлення певних типів ризиків на різних етапах митного оформлення, зводячи до мінімуму його вплив на митне оформлення.

Різні інструменти та рішення для виявлення порушень у процесі митного оформлення.

Загалом про ефективність системи управління митними ризиками свідчить також її сприйняття та реакція на запити суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Прогнози ймовірності виникнення та мінімізації ризиків стосуються їх класифікації, яка визначає алгоритми, на основі яких розробляються та створюються системи управління ризиками, визначаються шляхи та заходи щодо мінімізації негативного впливу на цілі. Методи управління та різнобічного розвитку в умовах невизначеності.

1.2. Інституційно-правові домінанти забезпечення митного контролю в Україні

Інституційні перетворення в митній сфері – це своєчасна модернізація української економіки у відповідь на виклики глобалізації та цифровізації в усьому світі. Цей фактор передбачає відповідні дії митних органів, що відповідають у всіх проявах сучасним вимогам. Це також пов'язано з тим, що понад 40% щорічних грошових надходжень припадає на митні збори, а тому майже третина зовнішньоторговельних операцій і грошових переказів митниці перебуває в тіні, а також тіньовий імпорт домінує в оптовій торгівлі та роздрібна торгівля всередині країни, що робить її сумнівною та непрозорою за характером.

Необхідно враховувати, що для залучення найкращих міжнародних практик у діяльність митних органів України, упорядкування існуючих протоколів, започаткування процесів організаційних змін та підвищення функціональної спроможності Міністерство фінансів України дотримується реформування напрямки системи суб'єктів реалізації державної податкової та митної політики. Водночас визначено низку пріоритетних напрямків у сфері

реалізації державної митної політики: забезпечення безпеки та міжнародної торгівлі, у тому числі спрощеного та гармонізованого порядку митної діяльності; забезпечення ефективного оформлення в частині сплати митних платежів; розвиток інфраструктури, електронних технологій та послуг електронної торгівлі; ефективне здійснення міжнародного митного співробітництва тощо.

Існує точка зору, що «митні органи повинні переходити від тотального митного контролю за переміщенням товарів до митного контролю, заснованого переважно на процедурах аудиту. Такий контроль дозволить проводити фінансовий аналіз, який здійснюється на основі даних бухгалтерської звітності та призначений для отримання ключових найбільш інформативних параметрів, які дають об'єктивну та точну картину фінансового стану зовнішньоекономічної діяльності суб'єкта. Без розвиненої системи пост-аудиту, тобто віднесення контролю на якийсь час після випуску товарів, говорити про прискорення митних формальностей та спрощення процедур неможливо. На порядку денному постає необхідність партнерства держави і бізнесу, сприяння міжнародній торгівлі та спрощення її процедур. Крім того, у своїй практичній діяльності митні органи мають справу з фальсифікацією товаросупровідних документів (договорів, контрактів, інвойсів, тощо) та недостовірним заявленням митної вартості ввезеного товару, що, завдяки часовим обмеженням та необхідності отримання фінансової інформації від митних адміністрацій іноземних держав, не вбачається можливим перевірити досконально у процесі митного оформлення товарів» [18].

Погоджуємося з думкою Г. Вдовіної та М. Слатвінської, що «для української практики в частині правильності визначення митної вартості характерною є не стільки відсутність повноважень митних органів порівнювати заявлену митну вартість з митними вартостями ідентичних або аналогічних товарів, з витратами на виробництво товарів, у тому числі сировини, матеріалів чи комплектуючих виробів, що входять до складу

товарів, скільки існуючі механізми, способи та умови реалізації митними органами таких інструментів з огляду на об'єктивні причини, у тому числі – організаційного, фінансового та кадрового характеру. Наприклад, планування фінансування діяльності митних органів здійснюється без врахування потреби у закупівлі каталогів, в яких міститься цінова інформація та без врахування необхідності доступу до електронних каталогів чи сайтів. До того ж, останні, зазвичай, функціонують на платній основі» [19, с. 275].

Проблема полягає у відсутності ефективного та організованого передбачуваного процесу контролю всередині організації для своєчасного отримання відповідей (від митних чи інших) до державних органів щодо підтвердження достовірності документів декларанта під час митного контролю та митного оформлення товарів. Такий інструмент контролю за правильністю визначення митної вартості активно використовується в митних адміністраціях країн-членів Європейського Союзу, а також інших країн-членів Світової організації торгівлі. Зазначений недолік у системі митного контролю створює умови для збільшення кількості недобросовісних підприємців, які декларують до митного оформлення товари за ціною, що у два, три, а то й у десять і більше разів нижча за реальну вартість ці товари. Відповідно, це призводить до дисбалансу захисту інтересів (економічних інтересів) держави та інтересів суб'єктів господарювання (забезпечення рівних умов провадження господарської діяльності).

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється за допомогою:

- «законів України;
- передбачених у законах України актів тарифного і нетарифного регулювання, які видаються державними органами України в межах їхньої компетенції;
- економічних заходів оперативного регулювання (валютно-фінансового, кредитного тощо) у межах законів України;

- рішень недержавних органів управління економікою, які приймаються за їх статутними документами в межах законів України;
- угод, що укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і не суперечать законам України» [22].

Як правило, правове забезпечення в рамках державного регулювання та митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності є конвенційними для закону та статей, які встановлюють обсяг повноважень адміністративних органів та привілеї та обов'язки підприємств. В Україні правове забезпечення порядку зовнішньоекономічної діяльності представлено Конституцією України, Митним кодексом України та великою кількістю законодавчих актів, що стосуються митного права.

Це поняття законодавчо визначено в Митному кодексі України та включає певний перелік заходів, спрямованих на реалізацію державної митної політики. Сьогодні відбувається модернізація митного законодавства та нормативно-правової бази митної справи. Удосконалення форм і методів митної діяльності та митного регулювання має здійснюватися відповідно до зовнішньоекономічного курсу держави та законодавчо визначеної митної політики. Ефективність роботи митних органів, які здійснюють митну справу, безпосередньо залежить від наявності сприятливої та злагодженої інфраструктури правового регулювання. Прийняті правові норми мають бути узгодженими та гармонійними, щоб не провокувати правові колізії. Модель державної митної політики має бути чітко закріплена в законі, при цьому пріоритетним буде визначення основного поля правового режиму в митній сфері.

До правових засад організації та проведення митного контролю та митного оформлення в Україні слід відносити: «законність; взаємодію митних органів з іншими державними органами виконавчої влади; взаємодію з іншими учасниками митних правовідносин; міжнародне співробітництво митних органів; єдність митної території України; обов'язковість митного контролю;

винятковість наділення митних органів правами проведення митного контролю; уніфікацію методів і форм митного контролю; систему управління ризиками; мінімальне втручання митних органів в особисте і ділове життя підконтрольних осіб під час проведення митного контролю; оперативне здійснення перевірочних заходів у рамках митного контролю; відкритість, ясність і передбачуваність митного контролю; вибірковість митного контролю; достатність митного контролю; рівність учасників митних правовідносин; дотримання прав і законних інтересів підконтрольних осіб; забезпечення прав на майно; неприпустимість неправомірної шкоди; право на відшкодування шкоди внаслідок неправомірних дій посадових осіб митних органів; право на отримання інформації, юридичну консультацію і кваліфіковану допомогу; підконтрольність діяльності митних органів; забезпечення безпеки життя і здоров'я посадових осіб митних органів; збереження обладнання і майна держави; дотримання техніки безпеки посадовими особами митних органів під час проведення митного контролю; професійна компетентність посадових осіб митних органів; професійна етика і культура поведінки посадових осіб митних органів під час проведення митного контролю; фінансування діяльності митних органів для здійснення митного контролю» [23, с. 104].

Суб'єктами митного контролю є система митних органів, а також працівники, які здійснюють функції органів у відносинах з членами ЗЕД щодо переміщення товарів і послуг через митний кордон та транспортних засобів щодо інших осіб, які перетинають митний кордон.

Об'єкти сфери митного контролю виділяють встановлену компетенцію (сукупність обов'язків та зобов'язань) щодо здійснення конкретних дій, пов'язаних із підготовкою, прийняттям та реалізацією інформаційних процесів для перевірки дотримання посадовими особами митних органів та іншими особами вимог митного законодавства. документів про закордонні факти, встановлені та здійснені співочі птахи

Функції митного контролю:

- а) контролюючий;
- б) фіскальний
- в) Інформативно-статистичний
- г) Профілактичний

Контрольна функція забезпечує дотримання митного законодавства ЗЕД.

Митна фіскальна політика в митній службі полягає у поповненні державного бюджету за рахунок митних зборів на перевезення товарів, транспортних засобів митним транзитним коридором.

Важливою складовою координації напрямів розвитку митних органів є інформаційно-статистична функція. Це пов'язано з розвитком інформаційних технологій, які забезпечать онлайн-зв'язок між митницею та суб'єктами ЗЕД через ці мережі для електронного декларування та отримання результатів митного оформлення.

Превентивна функція полягає у «відслідковуванні процесу в сфері державного управління митною справою, відстежуванні впливу прийнятих правових актів та управлінських рішень на існуючі суспільні відносини та внесення пропозицій щодо змін в законодавство, яке регулює державну митну справу» [24].

На сьогоднішній день митний контроль здійснюється у формах, наданих МКУ, де встановлено, що митний контроль здійснюється митними органами шляхом:

- 1) «перевірки документів та відомостей;
- 2) митного огляду (огляду і переогляду);
- 3) обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення;
- 4) усного опитування громадян і посадових осіб підприємств;
- 5) перевірки територій та приміщень, де знаходять товари і ТЗ;
- 6) перевірки обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та / або перебувають під митним контролем;
- 7) проведення документальних перевірок;

8) надсилання запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності поданих до митного органу документів» [5].

Підтримувати різноманітні форми, зокрема звернення до іноземних органів з питань підтвердження автентичності документів і перевірки документів на відповідність вимогам митного законодавства України (так звані екс-пост аудити). Збільшено повноваження посадових осіб митниць щодо провадження регуляторної діяльності.

Митний контроль виділяється як самостійна форма виконавчої влади з видів державного контролю. Для практичної реалізації створено спеціальний орган з відповідними правами. Ця функція покладена на митний орган. Інституційна незалежність митного органу полягає в характері діяльності, яка здійснює митний огляд, включення до відповідних додатків бази даних, а також незалежність у складанні окремих заяв, наприклад, наказів про проведення митного огляду. Правом митних органів є дозвіл на митне декларування, створення та ліквідація відділів митних злочинів, надання дозволів на митний склад і відкриття приміщень тимчасового зберігання.

Виняткова позиція митниці також виражається через спеціальний дозвіл на операції з товарами та комерційними транспортними засобами під митним контролем. Такі операції охоплюють перевезення товарів, а також транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем з або через митну територію до речей, що перебувають під митним контролем; розроблення порядку утримання під митним контролем товарів і транспортних засобів комерційного призначення; підняття або розвантаження товарів і транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем; Контакт з будь-яким судном під митним контролем; здійснення заборонних заходів у зв'язку з переміщенням товарів і транспортних засобів під митним контролем; Положення про зразки та стандарти товарів під митним контролем.

Отримання дозволу митних органів на будь-яку визначену дію є «необхідною умовою для експлуатації товарів і транспортних засобів

комерційного призначення, що підлягають митному нагляду». Забезпечити цілісність системи митного контролю нормами МК України» [5].

Відзначимо, що «перспективи вдосконалення митного контролю майже в усіх нормативних актах ЄС пов'язані з розвитком і вдосконаленням митних аудитів, які здійснюються відповідно до вимог загальних нормативних актів, що визначають стандарти їх проведення. Проте кожна держава-член ЄС має власні законодавчі акти, які регулюють та відображають національні особливості митного контролю та аудиту в рамках регламентів ЄС» [25, с. 44].

Отже, метою митного контролю в сучасних умовах є забезпечення митними органами відповідності учасників митних правовідносин нормам митного законодавства. Забезпечує захист прав і свобод юридичних і фізичних осіб (учасників митних правовідносин), забезпечує захист економічної безпеки, національних інтересів, забезпечує своєчасне виявлення та попередження правопорушень у сфері митної справи.

РОЗДІЛ 2.

ПРАГМАТИЗМ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ АКУМУЛЮВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВИ

2.1. Моніторинг показників діяльності митних інституцій в процесі виконання фіскальних і контролюючих завдань

З роками обсяги зовнішньої торгівлі України значно зросли, збільшилася кількість суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Це, у свою чергу, провокує підвищення ролі митних органів як одного з найефективніших регуляторів зовнішньоекономічної діяльності та наповнення державного бюджету [26, с. 255].

В принципі, митні адміністрації всіх держав мають майже однакові завдання; на них покладено виконання приблизно однакових функцій; відмінності полягають виключно в пріоритеті цих завдань і функцій над іншими, наданні їм першочергової важливості чи ваги залежно від конкретної митної політики [27, с. 172].

Розглянемо найбезпосередніший наслідок повномасштабної війни, і він цілком очевидний у зміні торгових потоків. Україна, як воююча держава, повинна будувати свою політику, митну політику конкретно відповідно до фронтової та зовнішньоторговельної ситуації. Наприклад, якщо конкретні ворожі території заблоковані таким чином, що звідти працюють лише певні підприємства, які мають високу експортну орієнтацію, держава може сформувати або змінити свої митні тарифи на імпорту подібних товарів настільки, що це може зменшити його залежність від поставок з цих територій.

Повертаючись до досвіду економічно розвинених країн, можна стверджувати про пріоритетне значення економічної та регулюючої функції на території їх зовнішньоекономічних відносин, що не притаманно українській практиці. Фіскальний компонент митної політики України в забезпеченні вирішувального аспекту утримання економічної безпеки загалом

та фінансової безпеки, зокрема, слід про захист національних економічних інтересів у сфері зовнішньоекономічного та фінансового аспектів одночасно. Варто зазначити, що «виконання митною службою бюджетних завдань залежить від багатьох факторів, а це і від ефективності роботи митних органів, розміру бюджетних видатків, що спрямовуються на їх утримання, але, в першу чергу, від державної митної політики, її законодавчого забезпечення, та загальноекономічної ситуації в державі. Іншими словами, результативність виконання митними органами бюджетних завдань залежить від ефективності побудови всієї митної системи, її збалансованості та адаптивності до циклічних коливань в економіці країни» [28, с. 47].

Аналізуючи бюджетні надходження в Україні можна побачити, що митні платежі займають вагому частку всіх доходів Державного бюджету України. Детальний аналіз питомої ваги митних платежів до дохідної частини Державного бюджету відображено в таблиці 2.1

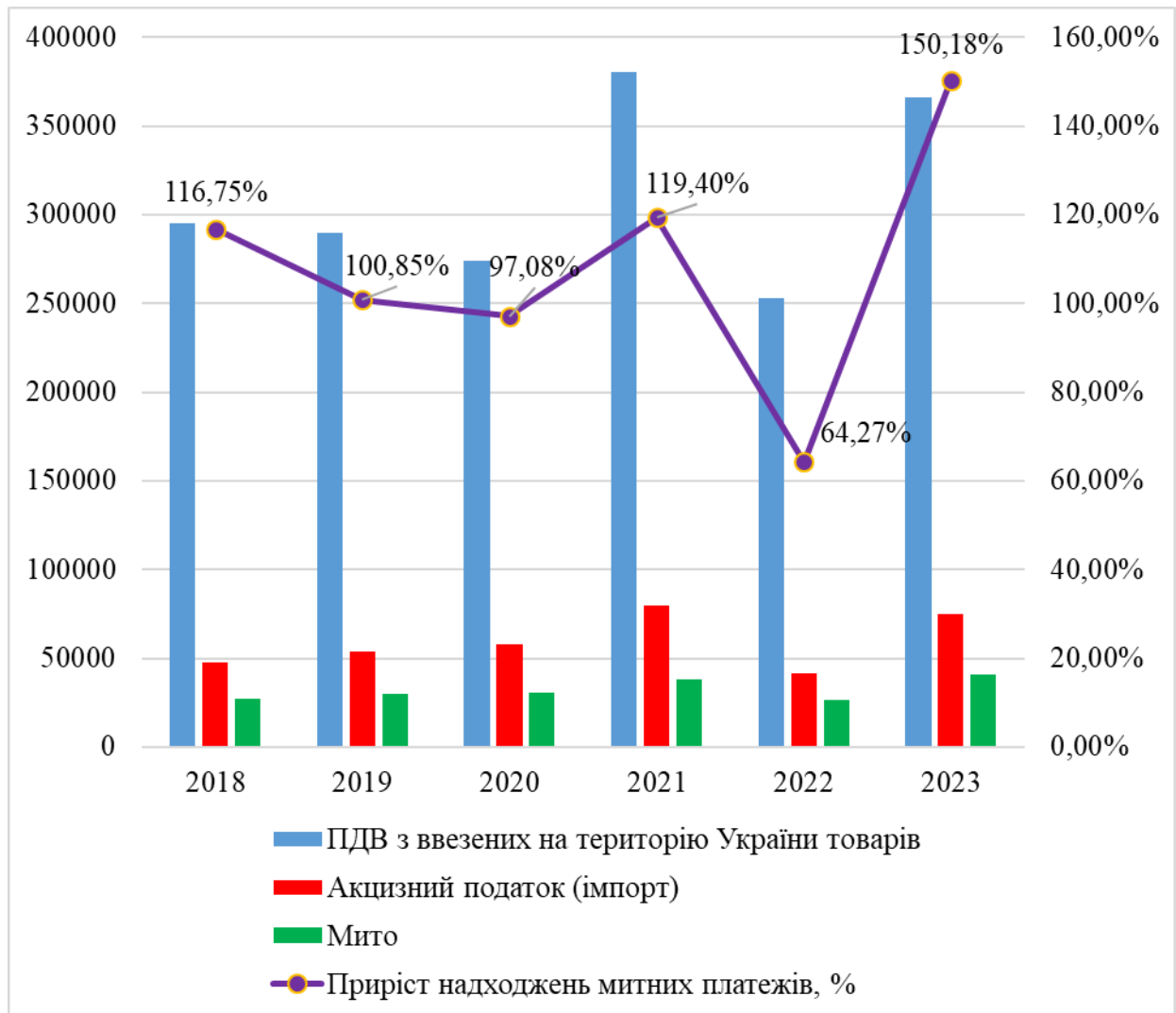
Таблиця 2.1

Результати роботи митних органів щодо акумулювання надходжень митних платежів до Державного бюджету України, млн. грн.

Найменування показника	Роки					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи Державного бюджету України	1060922	998345	1076027	1296853	1787396	2671998
Податкові надходження	881821	799776	851116	1107091	949764	1203544
У т.ч., надходження митних платежів:	370161	373306	362421	498484	320354	481108
ПДВ з ввезених на територію України товарів	295377	289760	274114	380714	253053	366158
Акцизний податок (імпорт)	47708	53461	57847	79593	41654	74763
Ввізне мито	26560	29855	30203	36855	23311	39628
Вивізне мито	516	230	257	1322	2336	559
Особливі види мита та сезонне мито	-	-	-	-	599	372
Приріст надходжень митних платежів, %	116,75%	100,85%	97,08%	119,40%	64,27%	150,18%
Питома вага митних платежів у загальному обсязі доходів Державного бюджету України, %	34,89%	37,39%	33,68%	38,44%	17,92%	18,01%

Аналізуючи структуру платежів, справляння яких забезпечено державними митними органами, слід зазначити, що найбільшу частку в надходженні митних платежів займає податок на додану вартість, станом на 2021 рік на нього припадало 79,27% усіх надходжень митних платежів та 31,26% доходів Державного бюджету України.

Упродовж 2016-2018 років надходження податку на додану вартість до Державного бюджету України із ввезених товарів показували тенденцію зростання, тоді як у 2019 році тренд змінив напрям до спадання, а у 2021 році спостерігаємо знову приріст (див. рис. 2.1).

Рис. 2.1. Аналіз динаміки митних платежів у доходах Державного бюджету України

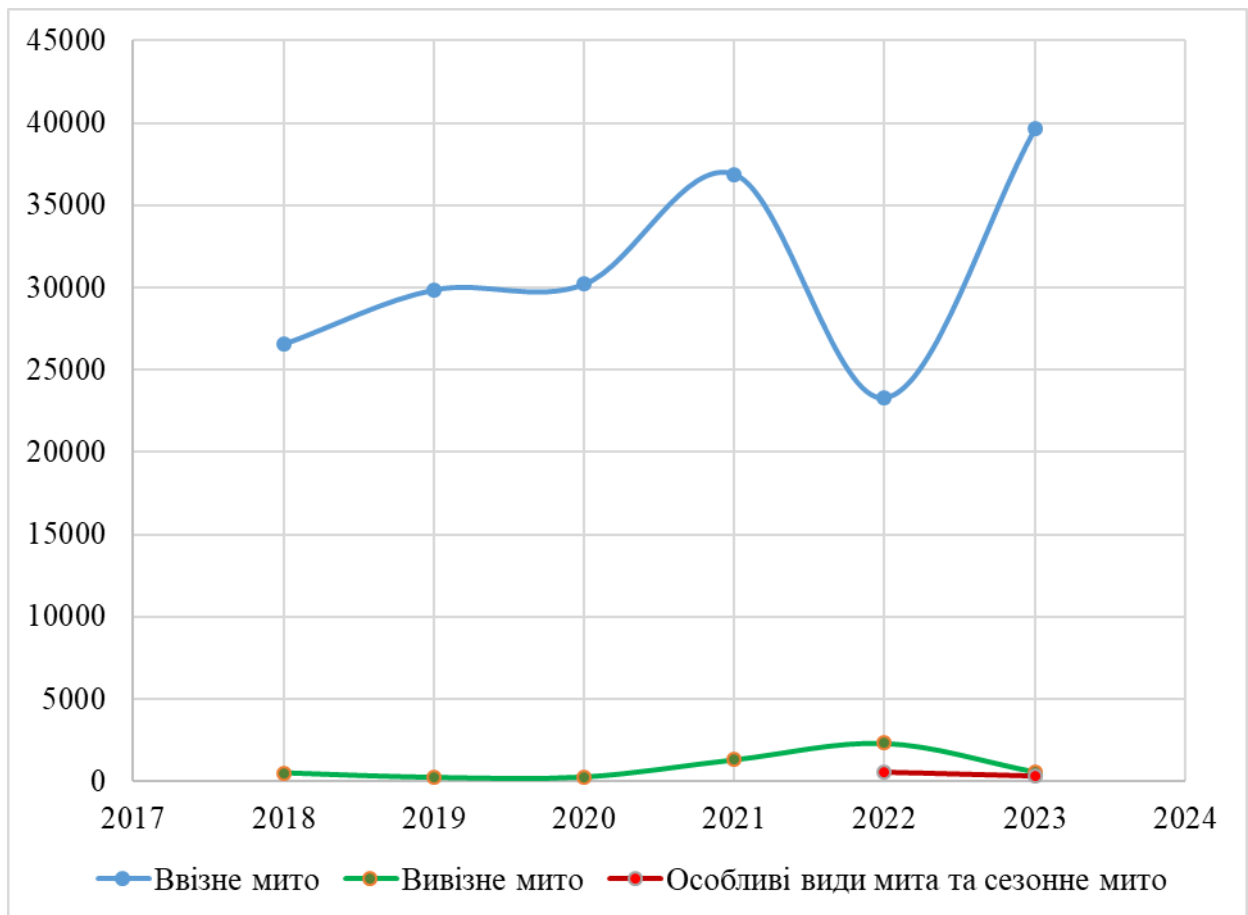
Джерело: складено на основі [29, 30].

За наявними даними, запровадження системи електронного адміністрування ПДВ з 1 липня 2015 року сприяло збільшенню податкових надходжень до бюджету та подальшому їх зростанню до 2021 року. Зменшення надходжень ПДВ з імпорتنих товарів відбулося через декілька причин, пов'язаних з до механізму імпорту товарів. Одним із них була можливість продавати імпортні товари без ПДВ за готівку, що призвело до меншої мобілізації надходжень від ПДВ при імпорті товарів.

Натомість, платежі акцизного податку протягом досліджуваного періоду показали тенденцію до зростання. За період 2018-2020 років: «надходження платежів акцизного податку зросли з 24326 млн. грн. до 53461 млн. грн. відповідно. На зростання надходження акцизного податку вплинуло ряд факторів, серед яких підвищення ставок податку (на бензин та дизпаливо на 2%; на транспортні засоби – від 0,4% до 33%, запровадження акцизного податку на вантажні автомобілі та автобуси, зростання середньорічного курсу гривні до євро (ставки акцизного податку на окремі види підакцизної продукції визначені в євро), а також збільшення обсягів імпорту деяких підакцизних товарів (за даними Державної служби статистики України у 2017-18 рр., порівняно з попередніми роками, обсяги імпорту скрапленого газу збільшились на 36%, легкових автомобілів, що були у використанні, на які ставка втричі більша ніж на нові, – у 5 раз)» [31].

Що стосується сплати збору, то період 2018-2021 рр. позначений коливаннями надходжень цього податку до Державного бюджету з очевидною тенденцією початку зростання протягом 2019-2021 рр.

Динаміку сплати вивізного мита до бюджету визначено як синусоїдну, хоча насправді його фінансова роль досить номінальна зі значно більшим акцентом на контроль; однак точка перегину спостерігається у 2017 році, найвища у 2018 році та найнижча у 2019 році (див. рис. 2.2).

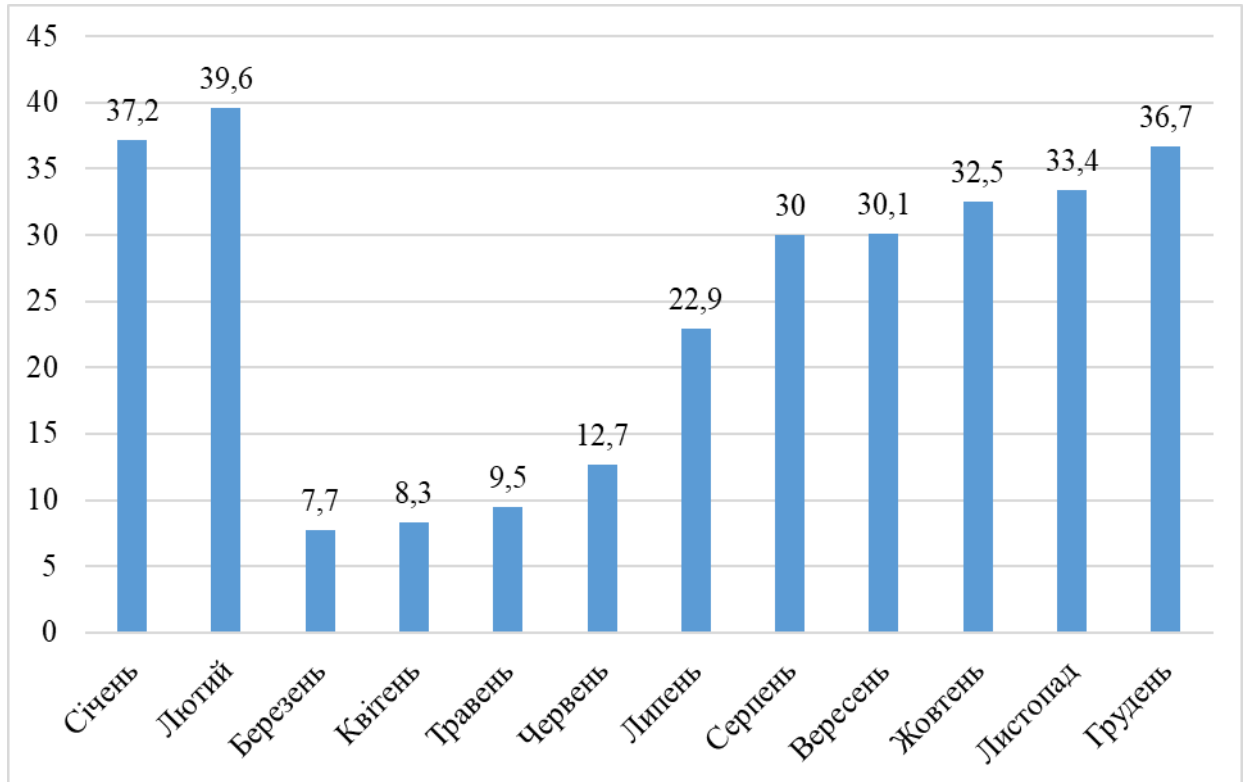
Рис. 2.2. Графічне представлення надходжень вивізного мита до Державного бюджету України.

Джерело: складено на основі [29, 30].

З початком бойових дій 24 лютого 2022 року різко скоротився обсяг митних платежів до Державного бюджету України (рис. 2.3). У березні цей показник становив лише 7,7 млрд грн. Процес збільшення обсягів митних платежів до бюджету тривав і в наступні місяці, незважаючи на воєнний стан. За підсумками 2022 року обсяг митних платежів до Державного бюджету України становив 36,7 млрд грн.

Погоджуємося з висновком Т. Бороденко та К. Левченко, що «загалом можна позитивно відзначити діяльність Державної митної служби України в умовах воєнного стану. Відбулося своєчасне реагування на виклики, зумовлені повномасштабним вторгненням на територію України. Насамперед відбулися зміни в нормативно-правовому забезпеченні, порядку оформлення товарів та транспортних засобів, що дало змогу своєчасно

забезпечити населення та військових необхідними товарами, транспортними засобами. Ефективна митна політика і в подальшому залежатиме від вдосконаленням нормативно-правового забезпечення, зважаючи на євроінтеграційний напрям України» [32, с. 100].

Рис. 2.3. Обсяг митних платежів до Державного бюджету України за 2022 рік, млрд грн.

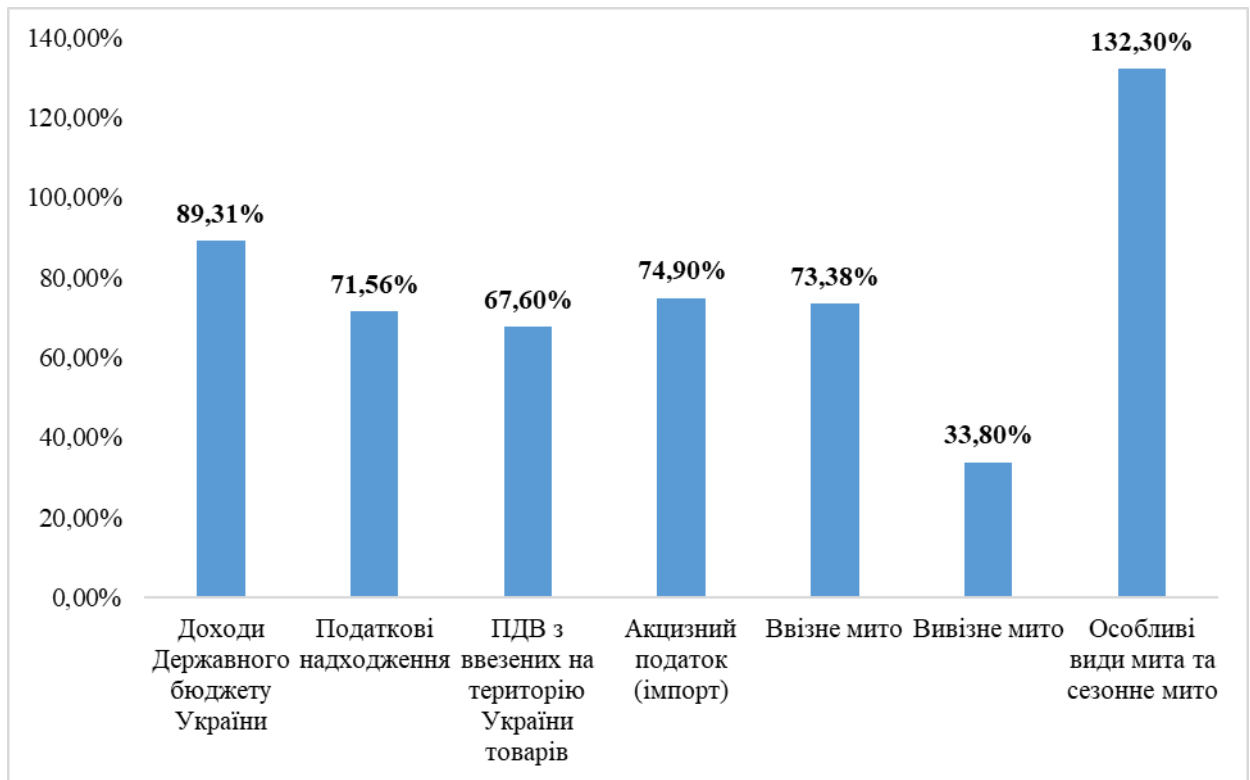
Джерело: складено на основі [29, 30].

Слід зазначити, що митні органи в Україні є не просто структурами, які забезпечують виконання функцій податкової служби в межах своєї компетенції, а досить вагомим організуючим інструментом митного режиму, що забезпечує здійснення заходів митного контролю під час транзиту товарів через кордон України.

Загалом «роль митниць у фінансовій діяльності держави і забезпеченні фінансової безпеки визначають таким чином:

- контроль і регулювання товарообміну на митній території України;

- участь у реалізації завдань і протекціоністських заходів щодо захисту внутрішнього ринку;
- стимулювання розвитку національної економіки;
- регулювання відповідного митного режиму переміщення об'єктів торговельного обороту через митний кордон України» [5].

Рис. 2.4. Динаміка показника відсотку виконання доходів Державного бюджету України за рахунок митних платежів за 3 квартали 2024 року

Джерело: складено на основі [29, 30].

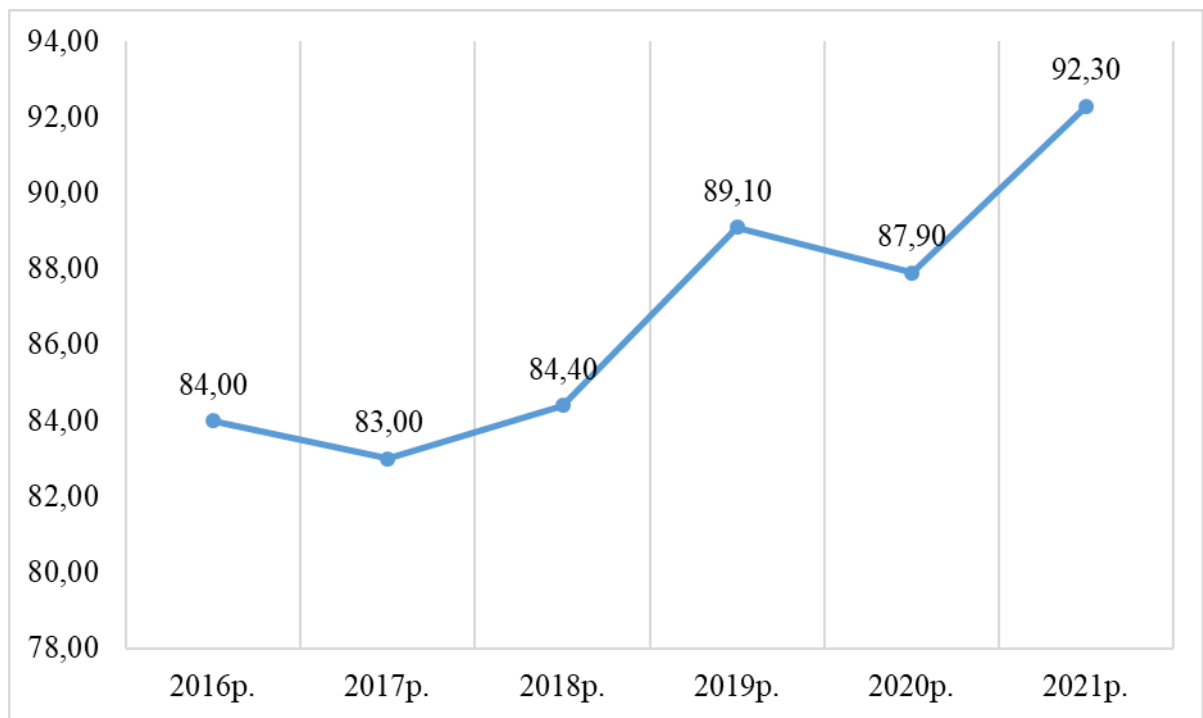
Таким чином, клієнтський контроль є реалізацією державної митної політики і водночас як операція контролю з боку митних адміністрацій за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності вимог митного законодавства.

Ще одним об'єктом неналежного контролю з боку митного органу та уразливості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до зловживань є правильність визначення країни походження товару.

Таким чином, встановлення країни походження було б фактичним підтвердженням «громадянства» товарів, що переміщуються з метою, коли держави, які беруть участь у міжнародній торгівлі, бажають надати певні переваги одна одній або вжити дискримінаційних заходів щодо певних груп товари.

За місцем походження товару як предмет митного контролю перевіряється для цілей накладення на товари, що переміщуються через митну границю України, за умови тарифного регулювання валюти, заборон та/або обмежень на переміщення через кордон України, а також «забезпечення обліку цих товарів у статистиці зовнішньої торгівлі» [33, с. 154].

Динаміка надходжень митних платежів від контролю правильності визначення країни походження товарів зображена на (рис 2.5).

Рис. 2.5. Надходження митних платежів від контролю за визначенням країни походження товару у 2016-2021 роках, млн. грн.

Джерело: складено на основі [34, 35]

Аналіз статистики надходжень від контролю за правильністю визначення країни походження свідчить про невеликий фінансовий ефект від

процедури порівняно з іншими процедурами митного контролю, описаними вище.

При цьому динаміка від таких надходжень, за період 2016-2020 років становив на середньому рівні 85,2 млн грн, за 2017 рік, коли сума додаткових надходжень від контролю за визначенням виробництва продукції становила 70,1 млн грн.

Таким чином, якщо підсумувати вищевикладене, роль митниці ДПС у наповненні бюджету залишається значною, оскільки понад 30% дохідної частини Державного бюджету України становлять внески через митницю.

Ефективність митного контролю, яка впливає з того факту, що ставка додаткових митних платежів була знижена, може бути насправді не надто значною, проте вимагає ефективних, активних заходів і для виявлення митних правопорушень; це, в свою чергу, служить митним інтересам України, захищає інтереси українських виробників і водночас забезпечує наповнення бюджету.

2.2. Дієвість митного контролю в сфері протидії митним ризикам і правопорушенням

Сьогодні складні умови, в яких перебуває українська держава, відображаються не лише на економічному секторі, а й водночас мають суттєво впливають на національну безпеку. Загалом, система національної безпеки має забезпечуватися органами державної влади з максимальним залученням зусиль, незалежно від будь-яких негативних факторів. Таким чином, забезпечення стабільності національної безпеки як невід'ємного елемента функціонування держави стає одним із найважливіших завдань державного управління, у забезпеченні якого будуть долучатися всі сфери управління.

Це контрабанда, одна з форм транснаціональної злочинності, одне з найбільш несприятливих явищ у сфері суспільного життя, присутнє в кожній

країні світу і зокрема в Україні, пов'язане з війною, світовими інтеграційними процесами; це проблема без кордонів. Погоджуємося, що «незаконне переміщення через митний кордон наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, культурних та історичних цінностей традиційно перебуває в центрі уваги кримінальних угруповань як один із способів швидкого збагачення, тому саме боротьба з контрабандою – є найважливішим завданням діяльності державних органів, реалізація якого є необхідною умовою забезпечення економічної безпеки України. Незаконне переміщення товарів через державний кордон може слугувати засобом протиправного збагачення. При всьому митні органи є одними із суб'єктів, які уповноважені здійснювати боротьбу з контрабандою. Належне правове регулювання повноважень Державної митної служби і порядку проведення процесуальних дій у справах про порушення митних правил є запорукою ефективної протидії контрабанді» [36, с. 61].

Найбільш популяризованими правопорушеннями в митній сфері в тому числі, на думку О. Герчаківської є: «приховування валютної виручки при експортно-імпортних операціях за межами країни; надання фальшивої інформації про виникнення права на експортне відшкодування податку на додану вартість; оформлення фіктивних документів про участь у діяльності іноземних інвесторів; ввезення товару, обходячи митні пости та пункти пропуску; ввезення товару з заниженням його кількості у супроводжуючих документах; псевдотранзит товару і фактична реалізація його на митній території України; ввезення готової продукції у виді комплектуючих виробів; відображення в деклараціях неправдивої інформації щодо характеристики ввезених товарів (наприклад, коду товару, країни походження, митної вартості товару); ввезення готової продукції під виглядом давальницької сировини» [37, с. 143].

По суті, адміністративно-правовий механізм боротьби з контрабандою – це процес реалізації формально встановлених і закріплених адміністративним і митним законодавством правил, покладених на всіх суб'єктів

зовнішньоекономічної діяльності та інших суб'єктів переміщення через митний кордон України [38, с. 63]. З цієї точки зору забезпечення виконання положень адміністративного та митного законодавства щодо законних засобів примусу має суттєве значення для боротьби не лише з митними правопорушеннями, а й для боротьби з контрабандою. З цього факту можна зробити висновок, що ефективна боротьба з митною злочинністю, її протидія та попередження безпосередньо визначають рівень належного узгодження та нормативного забезпечення чинних законів у відповідності з адміністративним та кримінальним правом.

Будь-яка реалізація завжди відбувається через певну мету. Воля завжди спрямована на досягнення мети, суб'єктивно визнаної об'єктивно необхідною. Враховуючи, що вчинення такого правопорушення, як контрабанда, завжди має суб'єктивну мету ухилення від сплати митних платежів або будь-яку іншу суб'єктивну мету «вихитрити систему», що підтверджується об'єктивною необхідністю дотримання встановлених правил пропуску товарів, через митний кордон. Отже, спрямованість теоретико-правових засад протидії контрабанді в бік адміністративного та кримінального права можна розглядати як спосіб досягнення бажаного результату, якого бажає держава в даному випадку митниками через проведення таких контрольних процесів щодо недопущення вчинення такого правопорушення, як контрабанда, та запобігання її вчиненню в цілому [39, с. 97–98].

Таким чином, основною метою адміністративно-правових засад боротьби з контрабандою є зведення до мінімуму випадків порушення митних правил (контрабанди) як шкідливого діяння, що порушує встановлений державою порядок переміщення товарів, завдаючи шкоди подальшому державного бюджету, отже, настає правовий наслідок у вигляді адміністративних чи кримінально-правових заходів реагування.

У ході митного контролю «посадові особи митного органу вивчають наявні документи на вантаж. Виходячи з даних, отриманих у ході документального контролю, вони можуть прийняти рішення й про проведення

фізичного контролю, тобто митного огляду переміщуваних товарів. Важливу роль при проведенні документального контролю відіграє вивчення відомостей про переміщувані товари до того, як з'явиться можливість їх фізичного контролю» [40, с. 280]. З цією метою використовується такий документ контролю доставки вантажів, як попередня декларація.

Оцінювання ризиків є «надзвичайно важливим елементом роботи митних органів, оскільки, зважаючи на кількість товарів, що переміщуються через кордони, неможливо детально вивчити абсолютно всі документи, які надаються для митного оформлення, або ж оглянути всі вантажі. Оцінка ризиків дозволяє зосередитись на конкретних відправленнях та ретельно проконтролювати їх» [41].

Хоча частка митних правопорушень у загальній кількості правопорушень в Україні невелика, їх суспільна небезпека, а також економічні наслідки оцінюються як дуже високі. Це також вимагає здійснення заходів щодо боротьби з такими явищами, врахування всіх причин (детермінант) вчинення, розроблення стратегій запобігання та ознак (ознак) митних правопорушень.

Основні чинники, які «обумовлюють існування контрабандної діяльності:

- низький рівень забезпеченості населення;
- високий рівень контрабанди в прикордонних областях, де для значної частини мешканців вона перетворилася на основне джерело доходів;
- висока прибутковість цього виду злочинного бізнесу;
- недосконалість митного та податкового законодавства;
- недостатньо ефективний рівень митного та прикордонного контролю» [42].

За його словами, найпоширенішими об'єктами незаконного обігу є промислові та продовольчі товари, транспортні засоби, наркотичні засоби, зброя, боєприпаси, історико-культурні цінності, декларації про валюту та

готівку, звукозаписуючі та відтворювальні апарати, відеокамери, комп'ютери та їхнє обладнання та периферія, побутові електроприлади, тютюнові вироби та олія з тютюнової сировини та її фракціоновані вироби та ювелірні вироби.

Повсякденним шляхом надходження товарів на територію України є контрабандні товарні потоки. Наслідки торкаються всіх галузей економічного життя країни. Справедливо сказати, що сучасна контрабанда є одним із елементів організованої економічної злочинності.

Таким чином, митна служба має вести війну з контрабандою як основний обов'язок не лише загальнодержавний, бо це питання, яке безпосередньо впливає на державний бюджет.

О. О. Кукшинова та Д. С. Носенко звертають увагу, що «для запобігання контрабанді митні органи повинні вдосконалювати заходи щодо викриття каналів незаконного переміщення через митний кордон України культурних цінностей, отруйних, вибухових, сильнодіючих речовин» [43, с. 243]. Утім, ми переконані, що дані завдання митних інституцій, першочергово, повинні бути покладені на інші правоохоронні установи, зокрема органи поліції та безпеки. В. О. Карелін наголошує: «що засобами для переміщення контрабанди можуть бути спеціально обладнані схованки в транспортних засобах, вантажах, особистих речах, передачах, в обладнаних схованках в інших товарах, які дозволені для переміщення, у конструктивних особливостях транспортного засобу» [44, с. 228]. Таким чином, митні інституції безпосередньо можуть використовувати диференційовані адміністративно-правові важелі в процесі запобігання та протидії контрабанді.

Прагматизм функціонування будь-якого сектору державної адміністрації та його основні зміни практично завжди підтверджуються статистичними даними. Митна галузь, як один з елементів державного управління як інструмент контролю над потоками товарів та доходів до державного бюджету, фіксує та реєструє шкідливу зовнішньоекономічну операцію та факти зміни встановлених правил щодо руху товарів та транспортних засобів через митний кордон. У призмі розгляду теоретико-

правових основ боротьби з контрабандою як кримінальним порушенням митних правил слід вважати за доцільне врахування статистичних даних Держмитслужби протягом 2023 р., згідно з якими «працівники Держмитслужби виявили 10124 фактів порушення митних правил. Вилучено предметів порушення на суму 669 млн грн, що охоплюють: промислові товари на 483 млн грн, продовольчі товари на 66 млн грн, понад 73 млн грн валюти та валютних цінностей, транспортних засобів на суму понад 46 млн грн. Зокрема, митницями Держмитслужби розглянуто 2894 справи та накладено стягнень на суму 97 млн грн, з яких 65 млн грн стягнуто до державного бюджету. За результатами розгляду справ судами накладено стягнень понад 1 млрд 800 млн грн, з яких 954 за фактом конфіскації та 869 за фактом накладення штрафу» [35]. Варто зазначити, що компаративний підхід аналізованого та попереднього звітного періоду засвідчив, що даний показник зріс в 3 рази, або у грошовому еквіваленті – на 7600 млн грн (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Параметри, що ідентифікують порушення митних правил у динаміці за 2023 рік

<i>№</i>	<i>Вид показника</i>	<i>Значення</i>
1	Виявлено фактів порушення митних правил	10124 од.
2	Вилучено предметів порушення на суму, з яких:	669 млн. грн.
3	Промислових товарів	483 млн. грн.
4	Продовольчих товарів	66 млн. грн.
5	Валюта та валютні цінності	73 млн. грн.
6	Транспортні засоби	46 млн. грн.
7	Розглянуто справ митницями Держмитслужби	2894 справи
8	Накладено стягнень	1,8 млрд. грн.
9	Загальний показник	Зріс в 3 рази

Напрями запобігання та протидії конкретним типам та видам злочинності в митній сфері можна ідентифікувати наступним чином:

1) «створення позитивної, соціально схвалюваної діяльності неповнолітньої особи, закладення до її свідомості вірної, суспільно прийнятої системи розуміння того, що таке злочин та формування у особи нетерпимості до їх вчинення допоможе запобігти деформації підлітка та убезпечить його від долучення до злочинної діяльності, а також здійснення виховного впливу у разі якщо особа вже вчинила злочин;

2) загально-соціальне запобігання: комплекс заходів, що здійснюються державними органами, громадськими організаціями та іншими суб'єктами по відношенню до неповнолітніх осіб з метою зменшення протиріч і стабілізації соціально-економічних, політичних, морально-психологічних, правових відносин у державі і суспільстві;

3) спеціально-кримінальне запобігання: система спеціальних органів державної влади, які функціонують з метою здійснення впливу на криміногенні фактори, а також встановлення причин та умов вчинення злочинів неповнолітніми та вжиття заходів щодо їх усунення» [46, с. 62].

Також підвищення спроможності системи протидії митній злочинності та підвищення ефективності роботи митних органів України розглядається як доцільний шлях створення ефективних засобів обміну оперативною інформацією про злочини, що плануються; збільшити підтримку у веденні бази даних учасників групи ризику закордонних виставок. Наразі існуючий механізм боротьби з нелегальним потоком через два пункти пропуску між двома прикордонними пунктами, як, наприклад, великі партії тютюну, життєздатні канали не завжди спрацьовують.

Водночас боротьба з контрабандою, зміцнення охоронних функцій митниці та персональна відповідальність працівників митниці є одними з найбільш очікуваних результатів реформування української митниці, оскільки митна безпека в Україні та боротьба з митними правопорушеннями є гарантом розвитку чесної бізнес в Україні.

В умовах воєнного стану найважливішими та перспективними формами міждержавного співробітництва в оперативно-розшуковій діяльності є обмін

оперативно-розшуковою та іншою інформацією, необхідною для попередження, припинення та розслідування злочинів, щодо яких укладено спеціальні конвенції. між державами; розшук і затримання злочинців на підставі двостороннього договору або спеціального запиту однієї держави до іншої; видача правопорушників іншій державі чи міжнародному трибуналу для судового розгляду; передачу засуджених до позбавлення волі для відбування покарання на батьківщині або в країні постійного проживання; передача умовно засуджених або умовно звільнених до інших органів державної влади; захист прав та інтересів громадян однієї держави під час провадження на території іншої; спільне вивчення причин, обставин та інших аспектів злочинів, у тому числі обмін досвідом між правоохоронними органами тощо.

Державна митна служба України є невід'ємною частиною світової митної спільноти. Таким чином, поточні процеси реорганізації служби відбуваються з урахуванням передових світових митних практик, які можна імплементувати в українських реаліях.

РОЗДІЛ 3.

ФІСКАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Повноцінне та ефективне функціонування Митного простору Європейського Союзу залежить від чіткості та послідовності правил визначення митної вартості. Очевидно, що митна вартість товарів, які ввозяться до ЄС, має бути максимально чіткою та стандартизованою в усьому ЄС, щоб сприяти законній торгівлі та забезпечити здорову конкуренцію між операторами.

Крім того, митні платежі є традиційним власним джерелом для бюджету ЄС. Доходи від митних зборів оцінюються приблизно в 10% від загальних доходів бюджету ЄС. Таким чином, недоліки в адмініструванні митних платежів можуть вплинути на фінансові інтереси Європейського Союзу. Відсутність уніфікованих підходів визначення митної вартості товарів є як спотворенням застосування єдиного митного тарифу, так і загрозою для фінансів Європейського Союзу.

Це особливо важливо в той час, коли ЄС все активніше докладає зусиль для посилення своєї загальної конкурентоспроможності та фінансової підтримки держав-членів у їх економічному відновленні. Правові норми щодо оцінки стандартизовані на європейському рівні, але їх виконання в основному покладено на національні митні органи.

Контроль визначення митної вартості є спільною відповідальністю європейських органів і національних органів влади. Хоча органи ЄС відповідають за моніторинг належного функціонування Митного союзу ЄС, повсякденний прямий контроль імпорту здійснюється національними митними органами.

Незважаючи на те, що контроль, який здійснюють національні органи, має відповідати європейському законодавству, на практиці він моделюється відповідно до адміністративних правил кожної держави-члена.

Зараз точаться багато дискусій щодо ролі статистичних досліджень у визначенні митної вартості товарів. Європейський суд ухвалив кілька дуже важливих рішень у цій сфері, які викликали великий інтерес серед економічних операторів і інших суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. З цієї причини ми зробили огляд прецедентного права, в якому наведено основні та найновіші рішення Суду ЄС щодо визначення митної вартості. Висновки не є остаточними, але є деякі фіксовані моменти, які можуть бути корисними для операторів і контролюючих органів [49].

Паралельним питанням, пов'язаним з митною вартістю, є її зв'язок із оцінкою імпортованих товарів для інших податків, зокрема, оцінкою за принципом «витягнутої руки» для податків на прибуток (трансфертне ціноутворення). Існують труднощі з досягненням регулятивної гармонізації, особливо в Європейському Союзі, де оподаткування є багаторівневим. Однак, оскільки адміністративне управління митницею та прямим оподаткуванням централізовано в національних митних і податкових органах, і вони часто тісно пов'язані, відповідним рішенням для узгодження було б запровадження адміністративних режимів.

Митні та податкові органи деяких країн уже запровадили декілька варіантів, які, у випадку імпорту між пов'язаними сторонами, прагнуть досягти узгодженості митного та прямого оподаткування при оцінці товарів.

У деяких країнах митний орган функціонує у структурі Міністерства фінансів (Німеччина та Нідерланди), тоді як в інших він користується більшою незалежністю (Італія та Іспанія), будучи незалежним державним органом із власними внутрішніми організаційними правилами та ієрархією. Однак навіть у цих випадках існує зв'язок із центральним урядом: в Італії між Міністерством фінансів і митними органами укладається угода, а вищі посади в ієрархії призначаються урядом за порадою Міністерства фінансів. .

У більшості країн – членів ЄС структура митних органів певною мірою є централізованою на національному рівні, і в будь-якому випадку існує певний нагляд/нагляд з боку Міністерства фінансів.

У деяких країнах органи, відповідальні за митний контроль, також мають обов'язки в інших сферах збору доходів, таких як акцизи та інші форми оподаткування, наприклад дорожній податок, податки на лотерею (це стосується Німеччини, Іспанії та Італії), однак, схоже, що митні збори та митний контроль є їхньою основною діяльністю.

В принципі, загальні служби митних органів (служби аналізу ризиків, служби оцінки) є централізованими, тоді як митний контроль товарів, що ввозяться до ЄС, є відповідальністю місцевих відділів, розташованих у різних регіонах країни, переважно на кордонах. Існують також деякі органи, які можуть проводити вибіркові митні перевірки навіть у приміщеннях економічних операторів і транспортних засобів, навіть після завершення процедур митного оформлення.

У деяких випадках спеціальний офіс призначений для розвідувальних служб з метою боротьби з митним шахрайством та контрабандою. Це стосується, наприклад, Німеччини, де «Zollkriminalamt» діє як функціональний підрозділ Міністерства фінансів. В Італії, мілітаризований фіскальний орган «Guardia di Finanza» поділяє відповідальність за митний контроль з митною адміністрацією, потенційно вирішуючи деякі з найсерйозніших митних правопорушень. В Іспанії митний орган також може проводити спільне розслідування з «Guardia Civil». У Нідерландах також існує спеціальне управління з питань фінансового шахрайства (FIOD), яке має повноваження розслідувати митні правопорушення, особливо коли вони стосуються інших фінансових злочинів, таких як відмивання грошей, незаконна торгівля та міжнародна організована злочинність.

Митні служби (органи), завданням яких є боротьба з серйозними митними правопорушеннями, є прикладом ефективної практики, оскільки вони гармонізують централізовану та єдину стратегію боротьби з митним шахрайством, а також можуть бути чудовими та прямими співрозмовниками з органами, відповідальними за митний контроль на Європейському рівні.

Загалом, митні органи, як національні органи, повинні дотримуватися

національного законодавства, а також загальних принципів державного управління.

Тому вони здійснюють свою діяльність відповідно до принципів публічного права. В усіх державах-членах митники є державними службовцями, які зобов'язані дотримуватися положень, пов'язаних із принципами справедливості, лояльності, неупередженості, пропорційності тощо. Відповідно, принцип презумпції права ЄС має пріоритет над національними положеннями.

Як правило, будь-яке рішення митного органу може бути оскаржено в суді. У кожній країні є спеціальні адміністративні судді, які мають право переглядати рішення митниці. Проте в деяких країнах (Іспанія та Італія) також існують внутрішні (при митній адміністрації) апеляційні органи, відповідальні за адміністративний перегляд митних рішень. Цей внутрішній перегляд певною мірою є розширенням права бути почутим, яке надається в усіх національних системах. Крім того, внутрішні апеляційні органи допомагають зменшити кількість судових справ у митній сфері.

У деяких державах-членах (Німеччині та Нідерландах) митні органи створили центральний офіс, який займається визначенням митної вартості та надає допомогу в цій специфічній сфері місцевим офісам і приватним уповноваженим економічним операторам. Центральні офіси часто беруть участь у складних операціях з оцінки та розповсюджують техніки та методи оцінки, а також здійснюють оперативну діяльність [50].

У багатьох випадках національні митні служби мають у штаті експертів з трансфертного ціноутворення. Це, безперечно, позитивний аспект, оскільки – насправді – правила трансфертного ціноутворення та митної оцінки мають спільну мету визначення вартості, яка була б встановлена, якби продавець і покупець не були пов'язаними. Однак ці офіси не мають прямих стосунків зі своїми партнерами з прямого оподаткування, а точніше з офісами трансфертного ціноутворення.

У деяких випадках (Німеччина) «Офіс оцінки» надає юридичну

допомогу та підтримку митницям, відповідальним за митне оформлення та контроль. Він також може висловлювати думку третім сторонам (приватним операторам), але думка не є юридично обов'язковою. Ані посадові особи, які здійснюють контроль, ані оператори, які отримують консультації щодо митної вартості, не зобов'язані її виконувати. Однак на практиці висновки, видані цими відомствами, є особливо важливими.

В інших випадках (Нідерланди) «Офіс оцінки» має прямі та тісні стосунки з економічними операторами, а для великих операторів навіть проводить періодичні зустрічі.

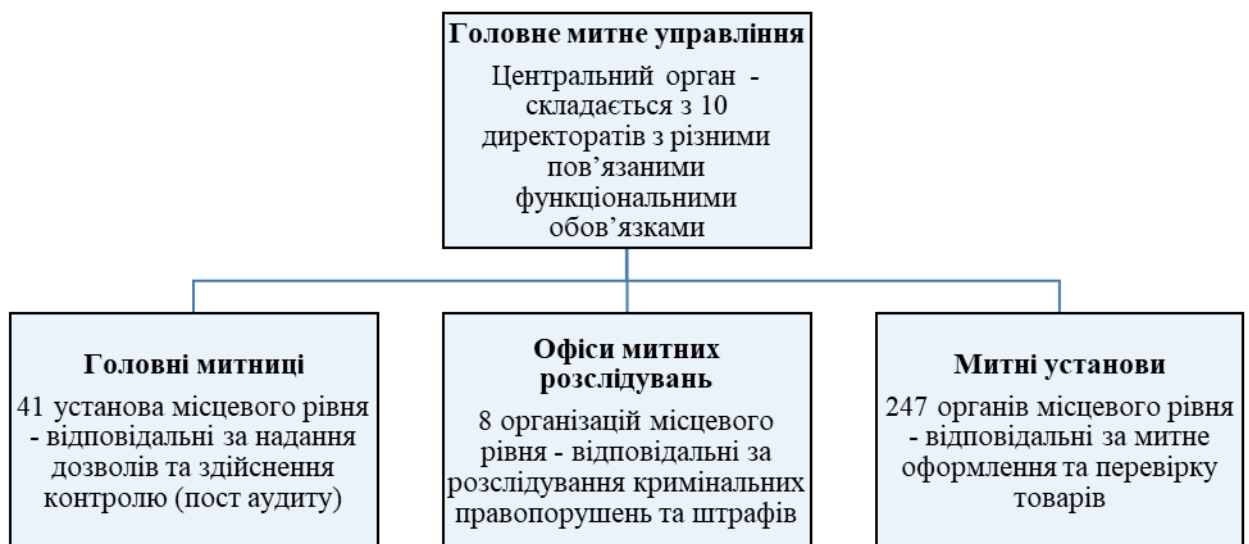
Він також відіграє дуже важливу функцію в процесі видачі постанов щодо підходів і правил визначення митної вартості товарів, які запитують суб'єкти господарювання. Процедура отримання рішення не дуже швидка і зазвичай займає кілька місяців. Постанови, хоча, строго кажучи, не є юридично обов'язковими, можуть створити законні очікування для суб'єкта господарювання [52].

Відповідний (індивідуальний) номер постанови може бути включений до митних декларацій, позначаючи їх як надійні операції. В Італії обов'язкове рішення щодо оцінки імпортованих товарів може бути отримано відповідно до статті 73 УСС. Це рішення видається лише на підставі розкриття торгових потоків операторами та документації з трансфертного ціноутворення. Таким чином, авторизація дозволяє операторам досягти спільної оцінки імпортованих товарів для цілей трансфертного ціноутворення та митних цілей. Однак ця процедура не встановлює форму «загальнообов'язкового інструменту оцінки», оскільки її можна застосовувати лише у випадках трансфертних цін.

Федеральне митне управління відповідає за впровадження митного законодавства в Німеччині. Митна адміністрація в Німеччині є органом федерального значення. Відповідно, окремі федеральні землі не мають виключної компетенції щодо реалізації митної політики.

Німецька митна адміністрація підпорядковується Федеральному міністерству фінансів у Берліні як вищому органу. Митна адміністрація

Німеччини складається з Головного митного управління як вищого органу влади з одного боку та різних місцевих митних органів з іншого (рис. 3.1). У митній адміністрації Німеччини працює близько 46 000 митників [53]. Проте лише близько 25% з них працюють у сфері митного права. Це пов'язано з тим, що митне управління, як федеральний орган загальнодержавної структури, взяло на себе інші фінансові завдання. Наприклад, митна адміністрація Німеччини також відповідає за збір і адміністрування податку на транспортні засоби, боротьбу з незадекларованою працею або виконання невиконаних позовів Федеративної Республіки Німеччина (федеральні судові виконавці).

Рис. 3.1. Структура митних інституцій в Німеччині

Митний контроль в Німеччині здійснюється переважно митними органами місцевого (федеративного) рівня. Контроль товарів у рамках митного оформлення здійснюється в основному на 247 німецьких митницях. З одного боку, класичний контроль – такий як перевірка товарів чи перевірка документів – здійснюються митницями під час митного оформлення. З іншого боку, існують також підрозділи контролю головних митниць, які з власної ініціативи зупиняють і контролюють вантажні перевезення різними видами транспорту (здебільшого автомобільним та морським). У таких випадках перший контроль також може відбуватися до фактичного митного

оформлення.

Відзначимо, що митний контроль, за винятком вибіркового перевірок, здійснюється на основі електронного аналізу ризиків. Цей централізований аналіз ризиків зовнішньоекономічної діяльності та можливих митних ризиків відбувається в Головному митному управлінні. Результати електронного аналізу ризиків передаються до регіональних головних митниць та впроваджуються на місцях. Це лише контрольні пропозиції та рекомендації, оскільки Управління ризиками не має прямого права видавати обов'язкові інструкції для місцевих митних органів.

Митний пост аудит здійснюється спеціально підготовленими аудитором головних митниць. Основне правило такої перевірки полягає в тому, що аудитор перевіряє як на користь, так і проти платника податків. Часто помилки у сфері комплексної митної оцінки виявляються лише під час наступних перевірок під час пост-аудиту [54].

В принципі, всі види митного контролю в Німеччині можна систематизувати наступним чином:

- огляд товару;
- взяття проб і зразків;
- перевірка достовірності та повноти відомостей, наданих у заяві чи декларації, а також наявності, автентичності, точності та дійсності документів;
- аудит рахунків трейдерів та інших записів;
- контроль транспортних засобів, багажу та інших вантажів, що перевозяться суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами тощо.

Однак німецькі митниці перевіряють інформацію в митних деклараціях переважно шляхом аудиту документів та огляду товарів. У разі необхідності подані документи також можуть бути перевірені або витребувані експертні висновки щодо класифікації імпортованих товарів. Такі класифікаційні звіти готує Навчально-науковий центр Головного митного управління. У цьому

Управлінні працюють працівники відповідної кваліфікації (наприклад, інженери, біологи чи хіміки) [55].

Система митного контролю в Албанії в основному базується на аналізі ризиків і використовує електронні методи обробки даних для виявлення та оцінки ступеня ризику, а також розробки необхідних контрзаходів на основі критеріїв, встановлених на національному та (за наявності) міжнародному рівнях. Митний контроль здійснюється в рамках спільної системи управління ризиками, яка ґрунтується на обміні інформацією про ризики та результатами аналізу ризиків між митними адміністраціями-партнерами, встановленні загальних критеріїв і стандартів ризику, вживанні контрольних заходів і визначенні напрямків контролю за пріоритетністю. Контроль на основі такої інформації та критеріїв здійснюватиметься без впливу на інші види контролю, що здійснюються відповідно до правових положень Митного кодексу.

Митні органи використовують методи управління ризиками, щоб диференціювати рівні ризику, пов'язані з товарами, які підлягають митному контролю або нагляду, і вирішити, чи проводити певний контроль цих товарів. У разі прийняття рішення про митний контроль також визначається місце проведення контролю. Управління ризиками включає такі дії, як збір даних та інформації, аналіз та оцінка ризиків, визначення та прийняття заходів, постійний моніторинг та перегляд цього процесу та його результатів на основі національних і міжнародних ресурсів і стратегій.

Митні органи обмінюються інформацією про ризики та результати аналізу ризиків, якщо: а) ці органи вважають, що ризики є високими та вимагають митного контролю, і коли результати контролю показують, що сталася подія, яка була оцінена як ризик; б) результати контролю показують, що подія, яка була оцінена як високий ризик, не мала місце, але митні органи вважають, що ризик може бути високим для іншої митної адміністрації.

При визначенні загальних критеріїв і стандартів ризику, а також пріоритетних заходів і сфер контролю враховуються всі наступні елементи: а) пропорційність ризику; б) терміновість необхідності впровадження контролю;

с) можливий вплив на торгові обміни та на ресурси, необхідні для цього контролю.

Пріоритетні сфери контролю стосуються конкретних митних режимів, типів товарів, маршрутів переміщення, видів транспорту чи суб'єктів господарювання, які протягом певного періоду підлягають аналізу ризиків та митному контролю вищого рівня, не впливаючи на звичайну роботу митних органів процедури перевірки [56].

Отже, пріоритетними підходами та стандартами, які варто впроваджувати в Україні з урахуванням зарубіжних концепцій митного контролю з метою протидії митним ризикам є такі:

- «перехід від фіскальної спрямованості контрольно-перевірочної роботи до консультуючої роботи направленої на підвищення свідомого рівня дотримання суб'єктами ЗЕД митного та податкового законодавства;
- надання учасникам ЗЕД (суб'єктам підприємництва) пріоритетних прав на виправлення недостовірних даних, в поданих ними деклараціях;
- запровадження систем електронного обміну інформацією (електронними копіями документів) між контролюючим органом і платником податків та розвиток такого напрямку перевірок, як невіїзний електронний аудит – здійснення перевірки достовірності даних декларацій на основі наданих платником податків електронних копій документів (фінансової звітності, зовнішньоекономічних договорів, банківських, транспортних та інших первинних документів)» [57, с. 17].

Водночас оцифрування методів митного контролю є пріоритетним аспектом митної реформи в країнах, що розвиваються. Хоча в Україні електронне декларування має позитивні сторони, його ще не заповнюють на митниці. Сьогодні багато митних процесів базуються на паперових документах, що не зовсім відповідає сучасним технологічним досягненням та ефективній світовій практиці. Електронна техніка автоматизації дозволяє реалізувати багато переваг одночасно:

- Зменшення фізичного контакту між суб'єктами зовнішньоекономічної

діяльності та державними установами може мінімізувати ризик корупції;

- Автоматизація та оптимізація процесу подання бланків митних декларацій та супутніх документів митного оформлення;
- Комплексний аналіз діяльності підприємств ЗЕД з точки зору контролюючого органу [58].

У прийнятті основоположного рішення ЄС функціональність сервісу «e-Customs» є основою для створення та функціонування «Єдиного вікна», яке зобов'язані використовувати інші органи, що займаються митною справою. Тому необхідно надати митним органам України додаткові повноваження щодо координації дій міністерств і відомств у цій сфері за умови затвердження відповідними рішеннями Уряду.

Однією з основних умов ефективного митного контролю є неупередженість дій та незалежність органу митного контролю від політичних рішень та бізнес-груп. Ця умова є основою для прозорого та ефективного здійснення митного нагляду. Тому одним із головних завдань держави є забезпечення незалежності митних органів. Оскільки митний контроль є одним із основних завдань митних органів України, хочу підкреслити його важливість для формування економічної безпеки країни, оскільки саме на цьому етапі відбувається митний контроль. Контроль здійснюється під час перевірки всіх вантажних документів та фактичного визначення кількісних та якісних параметрів товарів, що перетинають митний кордон України [59].

Завдання підвищення ефективності роботи митних органів у сфері автоматизації процесів спрямоване на створення сприятливих умов для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розвиток електронної митниці в Україні та врахування позитивного досвіду зарубіжних держав у впровадженні технологій інформаційної системи. Митні питання залишаються критичними та невідкладними.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на те, що митне законодавство України практично адаптоване до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур з основним принципом скорочення митних формальностей під час митного контролю та оформлення, а також невтручання інших контролюючих та правоохоронних органів у ці процеси, Українські підзаконні акти суперечать вищезазначеним міжнародним принципам щодо цього питання.

Представники контролюючих, правоохоронних органів та органів досудового розслідування, залучені до здійснення митних формальностей та окремих форм митного контролю, шляхом формування та подальшого надсилання посадовим особам ДМСУ в електронній формі доручень на проведення митного огляду (переогляду) товарів і транспортних засобів комерційного призначення здійснюють неможливо застосовувати такі принципи митного контролю, як вибірковість та мінімізація. Проте передбачається вичерпна та детальна перевірка не лише товарно-транспортних чи товаросупровідних документів, а й первинних документів у платника податків-декларанта, а представники та слідчі вищевказаних органів вимагають від митників ДМСУ здійснювати митне оформлення навіть без обов'язкового ОНР.

Слід також зазначити, що ефективність митного огляду (переогляду) товарів і транспортних засобів комерційного призначення є досить низькою, а відверто кажучи навіть низькою. Але через усі ці процеси із залученням представників контролюючих, правоохоронних органів та органів досудового розслідування застосування заходів митного контролю займає тривалий час, навіть якщо вони взагалі не потрібні, а також людські ресурси ДМСУ витрачають час і власники товарів – декларанти сплачують додаткові кошти за навантаження та розвантаження товарів, затримку митного оформлення, а іноді й за порушення положень зовнішньоекономічних угод щодо умов і термінів поставки товарів.

Вважаємо, що вдосконалення митного контролю має здійснюватися в рамках таких заходів: забезпечення належного рівня взаємодії з європейськими інституціями у процесі адаптації митного законодавства відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; залучення та використання міжнародної технічної допомоги для вдосконалення митної інфраструктури, забезпечення професійного навчання посадових осіб митних органів та їх оснащення сучасними технічними засобами митного контролю з метою протидії правопорушенням; митних правил та контрабанди, у тому числі проведення спільних міжнародних заходів.

Водночас, врахування рекомендації ВМО забезпечуватиме наближеність існуючих підходів використання СУР у сфері пост-митного контролю (аудиту) до запропонованого, розробленого на основі фактичного досвіду членів ВМО і узгодженого з сучасним баченням вирішення нагальних питань, котрі постають перед митними адміністраціями. Дотримуючись раціональності вищезазначеного підходу, Керівні положення ВМО вказують на те, що необхідність проведення постмитних аудитів (контролю) залежить насамперед від результатів систематичного використання СУР з урахуванням оцінки дотримання нормативних вимог з боку учасників ЗЕД відповідно до постулатів «Парето». Оцінка відповідності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності нормативним вимогам і зосередження на ризиках можуть забезпечити необхідний баланс. Результати ключових вимірювань відповідності можуть надати важливу інформацію для вдосконалення методів оцінки ризиків. Крім того, програма управління дотриманням нормативних вимог посилює базисні спроможності самооцінки митного органу в частині забезпечення надходжень до бюджету та виконання законодавства у сфері митної справи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Haase D. EU customs control mechanisms and their possible improvement. Policy Department for Budgetary Affairs. 2022. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733135/IPOL_BRI\(2022\)733135_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733135/IPOL_BRI(2022)733135_EN.pdf)
2. Резнік Н., Боштан, А. Особливості здійснення митного контролю в Україні у період війни. 2022. *Молодий вчений*. № 11 (111). С. 103–107.
3. Митний кодекс Співтовариства: Регламент (ЄС) № 952/2013 Європейського парламенту і Ради: від 9 жовтня 2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text.
4. Стирнік Г., Базиліук Я. Сучасні тенденції реалізації митної політики України. URL: <http://www.niss.gov.ua>.
5. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-17. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
6. Customs control of goods. The Trade Information Portal of the Republic of Moldova. 2024. URL: <https://trade.gov.md/en/articles/customs-control-of-goods>
7. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція). Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text
8. Jost D. Revised Kyoto Convention Audit-based controls. World Customs Organization. 2022. URL: <https://www.carecprogram.org/uploads/04-Revised-Kyoto-Convention-Audit-Based-Controls.pdf>
9. Федотов. О.П. Організація митного контролю: навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форми навчання). 2020. 144 с.
10. Мушенюк В. В., Тімашов В. О. Правовий інститут митного контролю, його принципи, види. *Приватне та публічне право*. 2022. № 2. С. 102–107.
11. Соколенко О.Л. Принципи митного контролю товарів, які переміщуються через митний кордон України. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 3 (21). С. 804-816.

12. Система управління ризиками в державній митній справі України: монографія / за заг. ред. О.А. Фрадинського. Хмельницький: НДІ ФП УДФСУ, 2019. 228 с.
13. Подра О. П., Петришин Н. Я. Особливості управління ризиками у митній сфері. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2022. №. 1 (7). С. 32–39.
14. Borysenko O., Vasyl'yeva O., Katerna O., Masiuk I., Panakhi O. Modeling the Risks of the Global Customs Space. *Journal of Risk and Financial Management*. 2022. No 15 (12). DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm15120598>
15. Заболітна М., Микуляк О. інституційне забезпечення електронного декларування у митній сфері України. *Collection of Scientific Papers «ЛОГОС»*. (June 23, 2023; Oxford, UK), с. 30–36.
16. Порядок заповнення та видачі митницею сертифіката з перевезення (походження) товару EUR.1 або EUR-MED: Наказ Міністерства фінансів України від 02.03.2021 №139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0355-21#Text>
17. Підрозділи митниць, які оформлюють та видають сертифікати з перевезення (походження) товару EUR.1 або EUR-MED. URL: <https://bit.ly/3kHIQe6>
18. Фабіянська В. Ю., Блоха А. М. Український митний пост-аудит, наближення до європейських норм та стандартів. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3988>
19. Вдовіна Г., Слатвінська М. Проблеми та перспективи здійснення митного контролю в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2020. № 1–2. С. 274–275.
20. Русак Д.М. Практика митного регулювання в ЄС: навчальний посібник. Київ, 2023. 300 с.
21. Medin H. Customs brokers as intermediaries in international trade. *Review of World Economics*. 2021. Vol. 157(2). No 3. P. 295–322.
22. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.91 №959-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

23. Мушенюк В. В., Тімашов В. О. Правовий інститут митного контролю, його принципи, види. *Приватне та публічне право*. 2022. № 2. С. 102–107.
24. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
25. Ковальова М. Л. Особливості системи управління митними ризиками: світовий та український досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 35. С. 42–46.
26. Герчаківський С., Герчаківська О. Девіантна поведінка суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та особливості протидії. *Світ фінансів*. 2016. Вип. 2 (46). С. 53-66.
27. Літовченко В. Б. Фіскальна функція у сфері митної діяльності та її місце в процесі реалізації державної політики у сфері митної справи. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Право*. 2014. № 2. С. 171-175.
28. Мартинюк В. П. Оцінка фіскального потенціалу митної системи України. *Світ фінансів*. 2010. № 1. С. 44-55.
29. Доходи державного бюджету України. Ціна держави. URL: <http://cost.ua/budget/revenue/>
30. Річні звіти про виконання Державного бюджету України за 2015-2021 рр. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
31. Сумарний обсяг імпорту та експорту у розрізі товарних позицій за кодами УКТЗЕД. ДФС України. URL: <http://sfs.gov.ua/ms/f11>
32. Борошенко Т., Левченко К. Митна політика України в умовах повномасштабної війни. *Grail of Science*, 2023. № 27, С. 97–101.
33. Тоцька Т. С., Аршиннікова А. В. Недоліки в системі державного контролю митної вартості в Україні. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Державне управління*. 2014. № 1. С. 150-158.
34. Звіти про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/223549.PDF>

35. Плани та звіти роботи Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>
36. Ковальова М., Шевченко А. Теоретико-правові засади вдосконалення протидії контрабанді: окремі актуальні аспекти. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 1. С. 60-66.
37. Герчаківська О. Я. Протидія митним правопорушенням у міжнародному та українському нормативно-правовому полі. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №1. С. 141-146.
38. Хомутянський В. В. Сутність адміністративно-правової протидії порушенням митних правил: окремі наукові підходи до розкриття. *The scientific heritage*. 2020. Vol. 4. № 50. Р. 62–67.
39. Пихтін О. О., Кондратов Д. Ю. Питання кваліфікації та відмежування контрабанди від суміжних злочинів. Університетські кримінально-правові та кримінологічні читання : зб. тез доп. І Всеукр. курсант.-студент. наук.-практ. конф. (16 черв. 2017 р., м. Харків). С. 97–101.
40. Дьяченко О.В. Гармонізація та спрощення національної практики здійснення митних процедур в контексті європейської інтеграції. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2015. Вип. 30. С. 276-283.
41. Дмитрів В.І. Вектори протидії митній злочинності в Україні та світі. *Ефективна економіка*. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/63.pdf
42. Голинський, Ю., Віхоть, О. Стан митної безпеки України та особливості її забезпечення в умовах трансформації глобалізаційних процесів. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 32. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-7>
43. Кукшинова О. О., Носенко Д. С. Перспективи боротьби та запобігання контрабандної злочинності в межах українського законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2021. Вип. 67. С. 241–245.
44. Карелін В. О. Запобігання контрабанді наркотичних засобів. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С.226–230.

45. Аналіз обсягів контрабанди в Україні. Ukraine economic outlook. URL: <http://ua-outlook.com.ua/wp-content/uploads/2019/07/>
46. Стародубцев М. Д., Микуляк Л. В. Міжнародні підходи до управління митними ризиками та їхнє використання у митній діяльності України. *Грааль науки*. 2021. № 9. С. 61–66.
47. Неліпович О. В. Нормативно-правове забезпечення управління митними ризиками в Україні. *Modern Economics*. 2018. Вип. 5. С. 129–134/
48. Гелемей М. О. Міжнародне співробітництво щодо протидії контрабанди в умовах воєнного стану. 2024. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/23962>
49. D'Angelo G., Wit W., Ibáñez S.M., Wolffgang H.M. et all. Aspects of customs control in selected EU member States. Bologna, Bologna University Press, 2023, pp. 271. URL: <https://buponline.com/az13zg/uploads/wpforms/6916-9b39439a22a5005be69f2d3acad35b37/d-dangelo-pdf-6a5a664f3d6bb8f2aa82e93b11a0275c.pdf>
50. Кекіш І. П. Зарубіжний досвід використання митного контролю у протидії контрабанді товарів. *Економіка та митно-правові відносини*. 2019. Вип 11-12. С. 48-57.
51. Луцик А.І. Митна політика України – стимулятор економіки в умовах інтеграційних процесів. *Економічний аналіз*. № 7. 2014. С. 91-94.
52. Угрин В.В. Діджиталізація митного контролю в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 47. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/2020>
53. Heijmann F., Tan Y-H., Rukanova B., Veenstra A. The changing role of Customs: Customs aligning with supply chain and information management, WCJ. 2020. Vol. 14 (2), pp. 131-142.
54. Council Directive 2011/16/EU of 15 February 2011 on administrative cooperation in the field of taxation and repealing Directive 77/799/EEC, OJ L. 64, 11.3.2011, 1-12.
55. Dekker F.E. Wordt (strafrechtelijk) vervolgd? Een onderzoek naar de toepassing van de verlengde verjaringstermijn bij het innemen van een pleitbaar standpunt

(verhandeling EFS Post-Master in EU Customs Law 2021) and G.J. van Slooten, De strafrechtelijk vervolgbare handeling in het douanerecht: «less is more» en zelfs teveel, WFR, 227, 2021.

56. Law No. 32, date 2.4.2015 «For some changes and additions in the Law No. 102/2014 Customs Code of the Republic of Albania», Official Journal No. 63 date 24 April 2015.
57. Брендак А. І. Імплементация інформаційних технологій у контексті функціональної розбудови системи управління митними ризиками. *Митна безпека*. 2020. Вип. 4. С. 10–19.
58. Тимрієнко І. Ю., Марчук М. В. Удосконалення системи управління ризиками як складової частини організації та проведення митного постаудиту. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 29. С. 616-622.
59. Голинський Ю. О., Гриник І.Р. Митний контроль в Україні та напрями його вдосконалення. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 646-650.